

**EĞİTİM SİSTEMİ
DEĞERLENDİRME RAPORU
MEVCUT DURUM ANALİZİ VE
POLİTİKA ÖNERİLERİ**

ANKARA, Ekim 2021

Hazırlayanlar

Dr. Ayhan ÖZTÜRK

Halil ETYEMEZ

Baskı Tarihi

Ekim 2021

İletişim

ayhanozturkmeb@gmail.com

Bu çalışmanın bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Herhangi bir kurum görüşünü temsil etmemektedir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iii
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	iv
SUNUŞ	vi
GİRİŞ	1
YÖNTEM.....	5
BULGULAR.....	7
Eğitim Sistemindeki Gelişmelere Yönelik Katılımcı Görüşleri.....	7
Eğitim Sistemindeki Muhtemel Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri	18
Eğitim Sisteminde Tespit Edilen Sorunlu Alanların Temel Kaynaklarına Yönelik Katılımcı Görüşleri	21
Eğitim Sisteminin Milli Eğitim Temel Kanununda Yer Alan Amaçlara Ulaşmada Ne Derece Etkili Olduğuna Yönelik Katılımcı Görüşleri	31
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	34
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	37
KAYNAKÇA	38

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye'nin özellikle son yıllarda bilim, sanayi, spor ve sanat gibi birçok alanda göstermiş olduğu gelişmelerin, eğitim ve kültür noktasında istenilen seviyede olmadığı farklı kesimler tarafından dile getirilmektedir. Burada kastedilen sorun, eğitim ve kültür alanındaki fiziki (maddi) eksikliklerin ötesinde bir duruma işaret etmektedir. Daha açık bir ifadeyle bu sorunun temelinde tarihin derinliklerinden gelen Türk-İslam medeniyeti ile günümüz eğitim anlayışı ve sistemi arasındaki kopukluk yatmaktadır. Batının kendi köklerinden ilham alarak geliştirdiği sistemlerin, kendi öz köklerimizi fosilleştirmeye başladığını eğitim ve kültür alanında yaşamakta olduğumuz problemlerin ciddiyetine bakarak daha iyi kavrayabiliriz. Geline süreçte açık bir şekilde görülmektedir ki eğitim sistemimiz sadece değişen ve dönüşen dünyaya uyum sağlamakla kalmayıp tarihimizden miras aldığımız medeniyetimizi gençlerimize aktarmakta da yetersiz kalmaktadır. Hazırlanan bu raporun amacı değişen ve gelişen dünya karşısında eğitim sistemimizin güçlü ve zayıf yönlerini bu sistemin içerisindeki farklı bakış açılarından faydalanarak görmek ve eğitim sistemimizin güçlendirilmesine yönelik olarak veriye dayalı politika önerilerinde bulunmaktır.

Mevcut araştırma eğitim sistemimize yönelik var olan durumu ortaya koymaya çalışan bir tarama çalışmasıdır. Araştırma kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmakta olan Bakanlık merkez teşkilatı yöneticilerine, akademik personele, il-ilçe yöneticilerine, müfettişlere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine eğitim sistemimiz hakkında açık ve kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir.

Araştırmaya veri toplamak için 4 bölümden oluşan anket tarzında bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Anketin ilk bölümünde katılımcıların görevi, yaşı, eğitim durumu ve görev süresi gibi bilgilerin sorulduğu maddeler yer almaktadır. Anketin ikinci bölümde eğitim sistemimizin güçlü tarafları ve son yıllardaki gelişmelere yönelik sorular yer alırken üçüncü bölümde sistemde yaşanan problemlere ilişkin katılımcı görüşlerine başvurulmaktadır. Veri toplama aracının son kısmında ise eğitim sisteminde yaşanan sorunların çözümüne yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Anketler çevrim içi uygulamalar aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Araştırmaya Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan 4180 kişi katılmıştır. Anketler aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar ve ilgili literatür rehberliğinde şu önerilere yer verilmiştir:

- Eğitim sistemini yönlendiren eğitim politikasının toplumun tüm kesimini kapsayacak şekilde çağın gereklerine göre düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece eğitim politikasının sık aralıklarla değiştirilmesinin de önüne geçilebilir.
- Global ölçekli değişim ve gelişmelere ayak uydurabilmek için eğitim politikasında belli aralıklarla düzenleme ve iyileştirmeler yapılabilmesi fakat çok keskin ve ani değişimler konusunda temkinli davranılmalıdır.
- Eğitime yönelik politikalara kaynak teşkil eden yaklaşımların günümüz ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir şekilde güncellenmesi ve uygulamada karşılığı olacak bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Eğitim programı içeriğini global ölçekte genişleterek yaşanan sorunların farkındalık ve yeni bakış açılarıyla ele alınması bu konudaki problemlerin çözülmesine katkı sağlayabilir. Eğitim programını global ölçekte genişletmek kendi milli ve toplumsal değerlerimizi bir kenara atmak anlamına gelmemelidir. Burada asıl olarak kastedilen, eğitim programlarına yönelik iyileştirmeler yapılırken Milli ve toplumsal değerlerimizden taviz vermeden gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurulması ve global ölçekli bir bakış açısının dikkate alınma-

sıdır.

- Günlük hayatta yaşanan sorunları incelediğimizde temel mantık eksikliklerin bu sorunların kaynağı olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Eğitim sisteminin tüm kademelerine öğrencilerin doğru ve yanlış ayırt etmelerini sağlayacak, sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek kapsamlı mantık dersleri/ konuları konulması bu alanda istenilen sonuçları elde etmeye katkı sağlayabilir.
- Öğretmen eğitiminin tüm yönleriyle ele alınması ve farklı sistemler içerisinde uygulamada olan başarılı öğretmen yetiştirme programlarının incelenmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir yaklaşım, öğretmen niteliklerinin ve eğitiminin dünya ölçeğinde değerlendirilmesine ve veriye dayalı model ve önerilerin ülkemizdeki öğretmen yetiştirme sistemine katkı sağlamasına imkan sağlayacaktır.
- Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de uygulayıcılardan kaynaklı problemlerin olabileceği düşünülerek öğretmenlere yönelik genel olumsuz söylemlerden kaçınılmalıdır.
- Öğretmenlerin mesleki ve eğitimsel bilgi eksikliğinin giderilmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin bu konuda sıkı bir eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Bu eğitimlerin teoriden çok pratiğe dönük olması öğretmenlerin uyum sorununu çözecek ve eğitimdeki kaliteyi arttıracaktır. Mesleki gelişim eğitimi olarak da adlandırılabilir bu süreçte, özellikle deneyimli öğretmenlerle görevde yeni olan öğretmenlerin bir araya getirileceği ve birbirlerinin öne çıkan özelliklerinden yararlanabilecekleri ortamların hazırlanması gerekmektedir.
- Tüm kademelerdeki sorunlar iyi bir şekilde tespit edilip çözüme kavuşturulması eğitim sisteminin tüm paydaşları için önem arz etmektedir. Sorunların tespitinde ilgili kademelerde görev yapan okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerden faydalanılması kritik bir öneme sahiptir.
- Özellikle sosyal ve ekonomik anlamda dezavantajlı ailelerin okul öncesi eğitime rahatça ve ücretsiz bir şekilde ulaşabilmesinin sağlanması gerek fırsat eşitliği anlamında gerekse okul öncesi eğitimin sonraki kademelere olumlu bir şekilde yansımaları anlamında önem arz etmektedir.
- Eğitim sisteminin kendi iç dinamiklerine yönelik düzenlemelerin ötesinde iş dünyası ile mesleki ve teknik eğitim kurumları arasında yeterli koordinasyon ve iş birliğinin sağlanarak öğrencilerin yeni teknolojiler ve sektörün ihtiyaçları ve gereksinimleri dikkate alınarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının sektörlerle iş birliği içerisinde olarak meydana gelen gelişme, ilerleme ve yeni teknolojilerin eğitimcilere aktarılması ve bunların tedrici bir biçimde eskileriyle ikame edilerek müfredata konulması bu eğitim kurumlarının sektörün ve çağın ihtiyaçlarına cevap verebilmesini sağlayacaktır.
- Mesleki ve teknik eğitimin sektördeki ara eleman ihtiyacını karşılama iddiasının yanında teknikerlik, mühendislik ve uzmanlık gibi daha nitelikli görev ve pozisyonları düşünen öğrencilerin de ilgisini çekebilecek bir hüviyete bürünebilmesi için yükseköğretime geçiş sürecinin iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Mesleki ve teknik eğitimden mezun olan kişilerin çalışma koşullarındaki yapılacak iyileştirmeler ve kabiliyetleri doğrultusunda kariyerlerini ilerletebilme şansına sahip hale getirilmeleri bu okullara olan talebi arttırıp mesleki ve teknik eğitimin önemini ve kalitesini daha da yukarı çekecektir. Ayrıca bu durum mesleki ve teknik eğitim mezunlarının başka alanlara yönelmesinin de önüne geçebilecektir.
- Bahsedilen sorun alanlarının çözümüne ve iyileştirilmesine yönelik adımlar atılırken küresel düzeydeki gelişmeleri ve önerileri dikkate almanın yanında milli ve yerli hassasiyetlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Böylelikle sistemin sadece maddi çıktılarına odaklanmanın ötesinde yerel ve kültürel manadaki gereksinimleri de merkeze alan bir sistem yaklaşımı ortaya konabilir.
- Tüm eğitim kademelerinde içerik, süreç ve çıktılar noktasında kaliteyi arttırabilmek için; eğitim materyallerinin daha çok uygulama ve ürün ortaya koyabilmeyi merkeze alacak şekilde iyileştirilmesi, teknolojik ürünleri üretebilen ve kullanabilen bireyler yetiştirebilecek modellerin geliştirilmesi, sistemin temel uygulayıcıları olan eğitici ve yöneticilerin eğitilmesi, mesleğe yerleştirilmesi ve mesleki gelişmelerinin desteklenmesi hususlarında liyakat, kalite ve özgünlüğü ön plana çıkaran yöntemlerin geliştirilmesi ve toplumun bütünsel anlamda gelişimine destek olmak amacıyla ailelerin sistemdeki rolünün güçlendirilmesi gerekmektedir.

SUNUŞ

Eğitim bir milleti ayakta tutan en önemli unsurlardan birisidir. Sonuçlarının kısa vadede alınmadığı, uzun vadeye yayılmış bir yol haritasının takibini zorunlu kılan bir alan olduğunu da ayrıca belirtmeliyim. Eğitim konusuna bütüncül bir bakış açısıyla baktığımızda; kendine mahsus iç dinamikleri olan ve pek çok parametreye dayalı bir mecra olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Gösterilen tüm çabaya; yapılan tüm değişikliklere rağmen eğitim alanında isteğimiz noktada olamadığımız eğitim paydaşları tarafından sıklıkla zikredilmektedir.

Eğitim alanındaki temel problemlerimizin fiziki yetersizlikler ve alt yapı eksikliklerinden daha fazlası olduğuna inananların sayısı da bir hayli fazladır. Eğitim alanında üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmeyi ülkemizin ve toplumumuzun geleceği açısından bir fırsat ve topluma karşı bir borç olarak algılamamız gerektiğine inanmaktayım. Bu bağlamda, Milli Eğitim Sistemimizin mevcut durumunu, güçlü ve zayıf yanlarını veriye dayalı bir şekilde analiz etmek ve ileriye dönük öneri ve politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla bir araştırma yapılmış ve rapor haline getirilmiştir.

Yaklaşık 5000 kişiden oluşan eğitim paydaşları ile düzenlenen bu anket çalışması ve sonuç raporu ile eğitime yönelik bir durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Anketin sonuç ve öneriler bölümünde, geleceği planlamayı hedefleyen bir yaklaşım sergilendiğini görülecektir. Eğitim konusunda bize ilham veren fırsatları referans olarak bir strateji oluşturabileceğimize yürekte inanıyorum.

Bu rapor eğitim dünyamızın hafıza bankası olma gibi bir iddiada elbette değildir. Ancak ülkemizin eğitim politikaları üzerine düşünmeyi, potansiyel sorun alanlarını tanımlamayı ve bu konuda farkındalık oluşturma gayretindedir. Bu bağlamda raporun hazırlanmasında emeği geçen çok kıymetli Dr. Ayhan Öztürk Bey'e ve katkı sunan editör arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Halil ETYEMEZ

AK Parti Konya Milletvekili

TARİH SENİ ÇAĞIRIYOR

Eğitim Sistemi Değerlendirme Raporu 2021

Mevcut Durum Analizi ve Politika Önerileri

GİRİŞ

Eğitim insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Eğitim faaliyetlerinin insanlığın yer yüzünde ortaya çıktığı andan itibaren aralıksız ve kesintisiz sürdüğü gerek arkeolojik deliller gerekse insanlığın gelişim düzeyi incelendiğinde net bir şekilde görülmektedir. İnsanlık tarihinde eğitim düşüncesi bir neslin elde ettiği kültür ve bilgi birikimini sonraki nesillere aktarma ihtiyacından doğmuştur. İnsanlık tekâmül ettikçe adına eğitim dediğimiz bu aktarım faaliyeti de birtakım değişikliklere uğrayarak çeşitlenmiştir. Özellikle insanlığın yerleşik hayata geçişi ve medeniyet inşa etmeye başlamasının ardından eğitim düşüncesi köklü bir şekilde mahiyet değiştirip eğitime olan ihtiyaç da buna paralel bir şekilde artış göstermiştir.

Mevcut medeniyeti muhafaza edip daha ileri bir noktaya taşımak ve gelişmişlik düzeyini arttırmak için eğitim bir araç olarak kullanılmıştır. Nitekim eğitime ve kültüre gerektiği gibi önem vermeyen milletlerin yozlaşmış benliklerini kaybederek zamanla tarihten silindiklerini tarihi kayıtlardan öğrenmekteyiz. Bunun yanında eğitim ve kültürel faaliyetlerini devam ettirmelerine rağmen değişim ve ilerleme olgusunu ihmal eden milletlerin de belli birtakım başarılar elde etseler de bunun uzun soluklu olmadığını ve bu milletlerin günümüzde silik bir konumda varlıklarını devam ettirdiklerini görmekteyiz. O halde eğitimin bir milletin sahip olduğu kültür ve medeniyeti koruyup bunu ileri bir noktaya taşıma işlevinin yanında değişim ve ilerlemeyi sağlama işlevinin de ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Değişim ve ilerlemenin sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi bireylere ezberci ve kalıplara bağlı bir öğretim tarzı sunmak yerine yeniliklere açık, değişen durum ve şartlara ayak uydurabilen bireyler yetiştiren, kritik düşünmeyi sağlayan, kalıpların dışına çıkarak bireylerin alternatifler üretebilmelerini teşvik eden bir öğretim tarzının hayata geçirilmesiyle mümkündür. Nitekim geçmişten günümüze dünya tarihinde söz sahibi olmuş milletleri ve medeniyetleri incelediğimizde bu toplumların dünyadaki gelişmeleri yakından takip ettiğini ve aynı zamanda o zamana kadar yapılmamış veya denenmemiş bir şeyi yaparak ve hayata geçirerek diğer milletlere ve medeniyetlere fark attıklarını görmekteyiz. Sümerler, Çinliler, Türkler, Mısır Uygarlığı, Yunan ve Roma Medeniyeti, İslam Medeniyeti, Batı Medeniyeti buna en güzel örneklerdir.

Dünya ölçeğinde baktığımız zaman birçok ülkede eğitimin algılanış biçimi, eğitim faaliyetlerini denetiminde tutan güçler, eğitimin uygulanış biçimi gibi birçok unsur zaman içerisinde önemli değişimler geçirmiştir. Eğitimin ilk çağlardaki durumuna bakacak olursak örgün eğitim de denilen sistemli ve planlı eğitim sadece belli kesimler içinde ve oldukça dar bir toplumsal çevre ile sınırlıydı. Eğitim büyük oranda skolastik idi. Katı bir disiplin ile yürümekteydi. Ayrı-

ca ilk çağlarda eğitim faaliyetleriyle büyük oranda din adamları ilgilenmiştir. Din ilk çağlarda devletlerin yönetiminde egemen konumda olduğu gibi eğitim faaliyetlerinde de egemen konumda olmuştur.

İlk çağlarda diğer medeniyetlerinden ayrılan en bariz örnek olarak Antik Yunan medeniyetini gösterebiliriz. Burada eğitim diğer medeniyetlere istinaden görece daha esnek ve daha az skolastik yapıdaydı fakat buna rağmen burada da sıkı disiplin kuralları vardı. Antik Yunan medeniyetinde felsefe, matematik ve tıp alanlarında verilen eğitim ve bunun pratiğe yansması neticesinde diğer medeniyetlerden ayrılan önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Eğitimin orta çağdaki durumuna bakacak olursak ilk çağlara göre biraz gelişme kaydedildiğini görmekteyiz fakat bu dönemde de büyük oranda din egemen güç olmuştur. Roma Katolik kilisesi, Orta Çağ Avrupa'sında tüm toplum tabakasının eğitim sorumluluğunu üzerine almıştır. Hristiyanlığın sapkın saydığı eğilimlerle mücadele etmek için felsefe okulları açılmıştır. Hristiyanlık dogmalarına ek olarak orta çağda örgün eğitim programlarına pragmatik özelliğinden dolayı aritmetik dersleri de eklenmiştir. Orta çağ boyunca açılan manastır okulları çoğunlukla Avrupa'da egemen güç olarak kalmıştır.

13. yüzyılda açılmaya başlanan üniversiteler bile Roma Katolik kilisesinin denetiminde olmuş ve böylelikle kilisenin istemediği ve tasvip etmediği hiçbir şey müfredata sokulmamıştır. Böylelikle Avrupa bir müddet daha bilimsel gelişmelerden uzak kalmıştır.

Orta çağda Asya toplumlarına baktığımız zaman eğitim hakkının sadece toplumun üst tabakasından olanlara tanındığını görmekteyiz. Dinsel faktörlerin egemenliği Orta çağ Asya toplumları için de görülür. Eğitimin çoğunlukla ezbere dayalı olmasına rağmen güney Asya toplumlarında görülen mantık dersleri sayesinde öğrencilerin zihinsel yapısı ve bilgi düzeyi olumlu yönde etkilenmiştir.

Orta çağda İslam medeniyetine göz attığımızda eğitim, bilim ve kültür anlamında dönemin en ileri medeniyetinin İslam medeniyeti olduğunu görmekteyiz. İslam dininin ilme ve öğrenmeye önem vermesi neticesinde Müslümanlar din ilimlerinin yanında fen ilimleri ile de uğraşmıştır. Ayrım yapılmaksızın birçok dine ve millete ait kitaplar Arapçaya tercüme edilerek zengin bilgi ve kültür mirası oluşturulmuştur. Özellikle Abbasiler döneminde açılan Beytülhikme ile beraber ilim faaliyetleri sistemli bir şekilde devam etmiştir. Moğolların Bağdat şehrini işgal edip bu zengin bilgi ve kültür mirasını yok edene kadar İslam medeniyeti zirvede kalmıştır.

Orta çağın sona ermesi ve Avrupa'nın öncülük ettiği aydınlanma döneminin başlamasıyla beraber eğitim anlayışında da çok köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Modern eğitim sistemi olarak da adlandırılan bu dönüşümde sosyolojik, ekonomik, bilimsel, teknolojik, siyasi ve felsefi birçok faktör de etkili olmuştur. Bu modern eğitim sisteminde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere temel olarak üç kademe belirlenmiştir. İlköğretim çocuklara daha üst öğrenim için gerekli temel bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ortaöğretim öğrencileri zekâ, yetenek ve çalışmalarına göre yükseköğretime ve bazı mesleklere hazırlamaktadır. Yükseköğretimin ilk basamağı olan lisans eğitimi orta düzeydeki mesleklere eleman yetiştirirken daha ileri olan yüksek lisans ve doktora basamakları üst düzey mesleklere insan yetiştirmektedir.

Eskiden seçkin eğitimi olarak görülen ortaöğretim ve yükseköğretimin ilk basamağı olan lisans eğitimi kitle eğitimi haline gelmiştir. Hatta üniversitelerin lisans bölümleri günümüzde kaliteli mesleklere seçkin insanlar yetiştiren kurumlar olmaktan çıkıp sıradan meslek kazandırma merkezlerine dönüşmüştür. Modern eğitimin orta çağdaki yapısından kurtulup ulusal devletlerin ve ekonomilerin denetiminde bir yapı kazandıktan sonra bazı yanlış yönlerinin eleştirilerek yeni düzenlemeler yapılmasında birçok düşünürün önemli katkısı vardır. Bu düşünürler sayesinde farklı bakış açıları ve eğitim akımları oluşmuş modernitenin getirdiği bazı sorunların üstesinden gelebilmek amaçlanmıştır. Bu akımlardan bazıları; Sanat ve müze eğitimi akımı, Kır eğitim yurdu akımı, Çocuktan hareket akımı, Sınıf düzenleri akımı, İş eğitimi akımı, Eleştirel eğitim akımı, Post modern eğitim akımıdır.

Modern eğitim sistemi tarih, coğrafya, edebiyat gibi bazı ulusal karakterli dersler dışında çoğu ülkede benzer müfredat ve öğretim kurumları ile tek bir dünya kültürünün oluşmasına yardımcı olmuştur. Yapılan benzer eğitim re-

formları, uluslararası başarı değerlendirme sınavları ve uluslararası kuruluşların çalışmaları evrensel ortak bir dünya kültürünün oluşumuna yardımcı olmaktadır. Modern eğitim sistemlerinde çocuklar olabildiğince erken yaşta hatta neredeyse kreş çağında eğitime alınmaktadır. Dünyada ilköğretim düzeyinde zorunlu eğitim meselesi neredeyse çözülmüştür fakat bu ilköğretim süresinin ne kadar olacağı konusunda hala tartışmalar devam etmektedir. Bunun dışında ortaöğretim kurumlarında öğrencilere zekalarına göre mi, ilgilerine göre mi yoksa ihtiyaç duyulan mesleklere göre mi eğitim verilmesi gerektiği tartışma konusudur ve bu konuda kesin bir kriter ortaya konamamıştır.

Modern eğitim sisteminde okullar arası geçişlerin sınavla mı yoksa sınavsız mı olacağı sürekli tartışma konusu olmaktadır. Bütün dünyada standartlaşmayı sağlamak için başarıyı testle ölçme hareketi giderek yaygınlaşmaktadır. Bununla birlikte test alışkanlığının eleştirel ve yaratıcı düşünceyi engelleyebileceği konusunda ciddi kaygılar mevcuttur. Ama yine de uluslararası düzeyde yapılan sınavlar ve bunların sonuçları ülkelerin eğitim reformu yapmalarındaki en önemli etkenlerden biri olmuştur. Özellikle 1960'lı yıllarla beraber ortaöğretimin zorunlu hale gelmesi ve bunun neticesinde üniversitelere olan talebin aşırı derecede artması üniversitelerin her alanda on binlerce mezun vermesine fakat yeterli istihdam olmayınca da üniversite mezunu işsiz ordusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ülkeler bu ekonomik sorunları çözmek için inanılmaz çaba harcamaktadır.

Üniversitelerin geçmişte olduğu gibi hala teorik eğitim üzerinde ısrar etmesi ve pratikten uzak kalması başlı başına birçok sorun doğurmaya devam etmektedir. Pratiğin önemini anlayan bazı üniversiteler kendilerini bu yönde geliştirmiş ve diğerlerine fark atmıştır. Özellikle Amerika ve İngiltere'nin son yüzyılda dünyanın birçok yerinden en yetenekli kişileri toplama savaşı aslında buradaki üniversitelerin öğrencilere her yönden geniş imkanlar tanınmasıyla ilişkilidir. Maalesef gelişmekte olan birçok ülke bu beyin göçünü yeterli şartları ve imkanları sağlayamadığı için engelleyememektedir. Özellikle Amerikan üniversitelerinde hatırı sayılır oranda yurt dışı menşeli insanların olması bunu kanıtlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde nüfusun azalmasına bağlı olarak okullardaki öğrenci sayıları da düşmektedir. Eskiden artan nüfusa göre eğitim planlamaları yapılırken tüm dünyada yavaş yavaş azalan nüfusa göre eğitim planlamaları yapılmaya başlanmıştır. Son zamanlarda bilişim teknolojilerinin gelişimiyle beraber eğitim sistemleri ve yerel kültürler ulusal ve mahalli iktidarların egemenliğinden kurtulmaya başlamıştır. Eğitim alanında hem teknolojilerin gelişimi hem de salgın koşullarının varlığı sebebiyle ortak mekân ve eş zaman kavramları artık neredeyse kalkmıştır.

Türklerin eğitim serüvenini incelersek Türk eğitim sisteminin zengin bir tarihsel birikim üzerine kurulduğunu görebiliriz. Eski Türklerde eğitimin toplumun içinde bulunduğu şartlar dikkate alındığında cesur, bilgi sahibi ve toplumsal kurallara uyan insan yetiştirmeye çalıştığını görürüz. Bunun yanında teşkilatlanmacı bir yapıya sahip olan eski Türkler, hükümdar soyundan gelen kişilerin ve önemli devlet kademelerindeki kişilerin çocukları için özel eğitim uygulamıştır.

Orta çağdaki Türk-İslam devletlerinde eğitim ve öğretim önemli bir yere sahipti. İslam'ın gerektirdiği iyi ahlaka sahip kişilerin yetiştirilmesi için din eğitimi ve bunun yanında matematik, astronomi, tıp, edebiyat, mantık, felsefe gibi alanları da kapsayan çok yönlü bir eğitim anlayışı hakimdi. Medreselerde ve mekteplerde öğrencilerin kendi yeteneği ve zekâsı doğrultusunda dersler alması, eğitim programının da öğrenciye uygun hazırlanması gibi konulara önemli derecede dikkat edilmiştir.

Selçuklular döneminde kurulan Nizamiye medreseleri sayesinde yükseköğretime adım atılmış ve bu medreselerde önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Selçuklu ve diğer Türk-İslam devletlerinin eğitim geleneğini örnek alan Osmanlı devlet yetkilileri başlangıçtan itibaren ilme, ilim adamlarına ve ilmi kuruluşlara önem vermişlerdir. Selçuklu eğitim mirası üzerine yapılan iyileştirmeler ve yenilemelerle çok daha iyi bir eğitim sistemi oluşturulmuştur. Özellikle Fatih döneminden itibaren tamamen Osmanlıya özgü bir eğitim modeli oluşturulmuş ve bu model devletin dünyanın en büyük güçlerinden biri olmasını sağlamıştır. Dışarıdan getirilen alimlerle de eğitimin kalitesi artmıştır. Özellikle Enderun mektebi olarak adlandırılan mektepte önemli devlet adamları yetiştirilip devlet düzeninin kusursuz bir şekilde işlenmesi sağlanmıştır.

Osmanlı eğitim sisteminin en temel kurumu medreselerdir. Medreselerin temel amacı İslami ilimleri en üst düzeyde öğretmek toplumun yararına sunmaktır. Fıkıh, tefsir, hadis, kelam gibi temel İslami ilimlerin yanında devletin ve toplumun yararına olacağı düşünülen matematik, felsefe, fizik, astronomi, tıp gibi akli ilimler de okutulmuş ve bu sayede bilimsel gelişmeler sağlanmıştır. Akli ilimlerin 17.yüzyıldan itibaren terk edilmesi ile devletin duraklama ve ardından gerileme dönemine girmesi tesadüf olmasa gerek. Bunun yanında iktidarın medreseleri kontrolü altına alma çabası ve medreselerin siyasallaşması da devletin düzeninin bozulmasına sebep olmuştur

Osmanlı'nın modern eğitim sistemini benimsemesi orduyu modernleştirme çabalarıyla iç içedir. İlk olarak askeri eğitim noktasında örnek alınan modern eğitim anlayışı daha sonra diğer alanlara da kaymış ve özellikle Tanzimat dönemi olarak adlandırılan dönemde modern eğitim sistemi örnek alınarak modern okullar açılmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı devletinin son zamanlarında oluşturulmaya başlanan modern eğitim sisteminin yetiştirdiği kadrolar tarafından kurulmuştur. Cumhuriyet öncesi modern eğitim çabalarının en önemli kazanımlarında biri de kurumsal alt yapı ile beraber hatırı sayılır derecede bir bilimsel ve entelektüel birikimin kalmasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da Osmanlı'dan önemli bir miras almıştır. Cumhuriyetin ilke edindiği bilimsellik ve milliyetçilik gibi değerler Osmanlı eğitim sistemi içerisinde yetişen kişiler tarafından benimsenmiştir. Tabii ki bu kişiler dünyadaki gelişmelerden de etkilenmişlerdir. Kısaca Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi daha önceki tecrübeleri içermesinin yanında yeni birtakım esaslar içermektedir. Bunlar Mustafa Kemal'in eğitim düşüncesi ve bu doğrultuda yapılan birtakım inkılaplar, cumhuriyet sonrası batı örnek alınarak oluşturulan yasal düzenlemeler ve uygulamalar, her dönem için iktidarda bulunan parti ve hükümet programları, yapılan bir takım eğitim şuraları ve Avrupa birliğine uyum için yapılan düzenlemelerdir.

Türkiye'nin eğitim sistemi de dünyadaki gelişmelerden etkilenmektedir. Diğer ülkelerin yaşadığı problemler ülkemiz tarafından da yaşanmaktadır. Türkiye'nin özellikle son yıllarda bilim, sanayi, spor ve sanat gibi birçok alanda göstermiş olduğu gelişmelerin, eğitim ve kültür noktasında istenilen seviyede olmadığı farklı kesimler tarafından dile getirilmektedir. Burada kastedilen sorun, eğitim ve kültür alanındaki fiziki (maddi) eksikliklerin ötesinde bir duruma işaret etmektedir. Daha açık bir ifadeyle bu sorunun temelinde tarihin derinliklerinden gelen Türk-İslam medeniyeti ile günümüz eğitim anlayışı ve sistemi arasındaki kopukluk yatmaktadır. Batının kendi köklerinden ilham alarak geliştirdiği sistemlerin, kendi öz köklerimizi fosilleştirmeye başladığını eğitim ve kültür alanında yaşamakta olduğumuz problemlerin ciddiyetine bakarak daha iyi kavrayabiliriz. Geline süreçte açık bir şekilde görülmektedir ki eğitim sistemimiz sadece değişen ve dönüşen dünyaya uyum sağlamakla kalmayıp tarihimizden miras aldığımız medeniyetimizi gençlerimize aktarmakta da yetersiz kalmaktadır.

Bu mevcut sorunlara çözüm bulmak için değişik dönemlerde çalışmalar ve sistem değişiklikleri yapılmıştır. Örneğin zorunlu eğitim süresi zaman içerisinde kademeli olarak 5 yıldan 8 yıla ve nihayet 4+4+4 olarak adlandırılan sistem ile 12 yıla çıkarılmıştır. Böylelikle eğitim alma süresinin arttırılmasıyla daha iyi yetişen nesiller hedeflenmiştir. Fakat sadece sürenin arttırılması tek başına yeterli olmayıp binlerce yıllık medeniyetimizin değerleri ile çağdaş dünyanın gereklerinin harmanlanıp genç kuşaklara aktarılması başarı için elzem görünmektedir. Eğitimde netice ve yapılan çalışmaların karşılığını almanın uzun zaman alabileceği düşünülürse bu yolda emin adımlarla, sabırla ve kararlılıkla yürünmelidir.

Bu bağlamda, hazırlanan mevcut raporun amacı değişen ve gelişen dünya karşısında eğitim sistemimizin güçlü ve zayıf yönlerini bu sistemin içerisindeki farklı bakış açılarından faydalanarak tespit etmek ve eğitim sistemimizin güçlendirilmesine yönelik olarak veriye dayalı politika önerilerinde bulunmaktadır.

YÖNTEM

Mevcut araştırma eğitim sistemimize yönelik var olan durumu ortaya koymaya çalışan bir tarama çalışmasıdır. Araştırma kapsamında Nisan-Haziran 2021 döneminde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmakta olan Bakanlık merkez teşkilatı yöneticilerine, akademik personele, il-ilçe yöneticilerine, müfettişlere, öğretmenlere ve okul yöneticilerine eğitim sistemimiz hakkında açık ve kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde katılımcılara ilişkin görev, yaş, eğitim ve görev süresi gibi demografik bilgiler ile veri toplama araçlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Katılımcılar

Bu bölümde araştırmanın katılımcılarına ilişkin görev, yaş, eğitim ve görev süresi gibi demografik bilgilere yer verilmektedir. Katılımcıların görevlerine ilişkin sayısal bilgiler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Görevlerine İlişkin Sayısal Bilgiler

Görev	n	%
Akademik Personel	30	0,7
Bakanlık Yöneticisi	35	0,8
İl-İlçe Yöneticisi	237	5,7
Müfettiş	64	1,5
Öğretmen	2497	59,7
Okul Yöneticisi	1317	31,5
Toplam	4180	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan kişilerin toplam sayısının 4180 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların genel çoğunluğu öğretmen (%59,7) ve okul idarecilerinden (%31,5) oluşmaktadır.

Araştırmaya dahil olan kişilerin yaş, eğitim ve görev sürelerine ilişkin detaylı bilgilere Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaş, Eğitim ve Görev Sürelerine İlişkin Sayısal Bilgiler

Özellikler	n	%	
Yaş	20-30	427	10,2
	31-40	1291	30,9
	41-50	1718	41,1
	51-60	686	16,4
	60 ve üstü	58	1,4
	Eğitim	Ön lisans	77
Lisans		3142	75,2
Yüksek Lisans		900	21,5
Doktora		61	1,5
Görev Süresi	0-5	456	10,9
	6-10	638	15,3
	11-15	711	17
	16-20	636	15,2
	21-25	947	22,7
	26 ve üstü	792	18,9

Tablo 2'ye göre katılımcıların çoğunluğu 31-50 (%72) yaş aralığında ve lisans derecesine (%75,2) sahiptir. Aynı zamanda araştırmaya katılan kişilerin yarısından fazlasının 16 yıl ve üzeri görev süresine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Araştırmaya veri toplamak için 4 bölümden oluşan anket tarzında bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesi aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Geliştirilen anket 130 kişilik bir katılımcı grubu ile pilot bir uygulamaya tabi tutulmuş ve son halini almıştır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların görevi, yaşı, eğitim durumu ve görev süresi gibi bilgilerin sorulduğu maddeler yer almaktadır. Anketin ikinci bölümde eğitim sistemimizin güçlü tarafları ve son yıllardaki gelişmelere yönelik sorular yer alırken üçüncü bölümde sistemde yaşanan problemlere ilişkin katılımcı görüşlerine başvurulmaktadır. Veri toplama aracının son kısmında ise eğitim sisteminde yaşanan sorunların çözümüne yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında çevrim içi olarak elde edilen veriler SPSS programına aktararak veri temizleme ve düzenleme işlemine tabi tutulmuştur. Sonrasında ise betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak veriler incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular öncelikle tüm katılımcılara göre rapor edilmiş devamında ise her bir katılımcı grubuna göre (akademisyen, bakanlık yönetici ve müfettiş gibi) ayrı ayrı rapor edilmiştir.

Eğitim Sistemindeki Gelişmelere Yönelik Katılımcı Görüşleri

Araştırmada eğitim sistemimizin en yetkin yönü, en sorunsuz kademesi ve özellikle son 20 yıllık süreçte eğitim sisteminde yönelik yapılan en kapsamlı-yararlı değişikliklerin neler olduğuna yönelik katılımcı görüşlerine başvurulmuştur. Eğitim sistemimizin en sorunsuz-güçlü kademesinin hangisi olduğuna yönelik elde edilen sıklık ve yüzde değerleri Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	1133	23,7
İlköğretim	1133	23,7
Ortaöğretim	259	5,4
Mesleki ve Teknik Eğitim	146	3
Dini Eğitim ve Öğretim	202	4,2
Yüksek Öğretim	197	4,1
Hayat Boyu Öğrenme	361	7,5
Hiçbiri	1345	28,1
Toplam	4776	100

Tablo 3 incelendiğinde, eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademelerinin okul öncesi (%23,7) ve ilköğretim (%23,7) olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların önemli bir oranda (%28,1) eğitim sisteminde güçlü/sorunsuz bir kademenin olmadığını işaret ettiği görülmektedir.

Tablo 4. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Akademisyen)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	8	17,3
İlköğretim	9	19,5
Ortaöğretim	2	4,3
Mesleki ve Teknik Eğitim	2	4,3
Dini Eğitim ve Öğretim	3	6,5
Yüksek Öğretim	4	8,6
Hayat Boyu Öğrenme	4	8,6
Hiçbiri	14	30,4
Toplam	46	100

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan akademisyenlerin eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademelerinin ilköğretim (%19,5) ve okul öncesi (%17,3) olarak ifade ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların (akademisyen) önemli bir oranda (%30,4) eğitim sisteminde güçlü/sorunsuz bir kademenin olmadığını belirttikleri görülmektedir .

Tablo 5. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	6	16,2
İlköğretim	12	32,4
Ortaöğretim	0	0
Mesleki ve Teknik Eğitim	0	0
Dini Eğitim ve Öğretim	1	2,7
Yüksek Öğretim	1	2,7
Hayat Boyu Öğrenme	9	24,3
Hiçbiri	8	21,6
Toplam	37	100

Tablo 5'e göre araştırmaya dahil olan bakanlık yöneticilerinin önemli bir oranda (%32,4) eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademesinin ilköğretim olarak ifade ettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda hayat boyu öğrenmenin de (%24,3) en sorunsuz kademelerden birisi olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Tablo 6. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (İl-İlçe Yöneticisi)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	82	26,1
İlköğretim	84	26,8
Ortaöğretim	17	5,4
Mesleki ve Teknik Eğitim	8	2,5
Dini Eğitim ve Öğretim	16	5,1
Yüksek Öğretim	6	1,9
Hayat Boyu Öğrenme	45	14,3
Hiçbiri	55	17,5
Toplam	313	100

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan il-ilçe yöneticilerinin eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademelerinin okul öncesi (%26,1) ve ilköğretim (%26,8) olarak ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Müfettiş)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	26	36,6
İlköğretim	17	23,9
Ortaöğretim	3	4,2
Mesleki ve Teknik Eğitim	0	0
Dini Eğitim ve Öğretim	3	4,2
Yüksek Öğretim	1	1,4
Hayat Boyu Öğrenme	4	5,6
Hiçbiri	17	23,9
Toplam	71	100

Araştırmaya dahil olan müfettişlerin eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademelerinin hangileri olduğuna yönelik görüşleri incelendiğinde, okul öncesi (%36,6) kademesinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların %23,9 oranında sorunsuz bir kademe olmadığını belirttiği görülmektedir.

Tablo 8. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Öğretmen)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	624	22,5
İlköğretim	584	21,2
Ortaöğretim	164	5,9
Mesleki ve Teknik Eğitim	80	2,8
Dini Eğitim ve Öğretim	115	4,1
Yüksek Öğretim	137	4,9
Hayat Boyu Öğrenme	200	7,2
Hiçbiri	860	31,1
Toplam	2764	100

Tablo 8'e göre araştırmaya dahil olan öğretmenlerin eğitim sisteminin en güçlü/sorunsuz kademeleri olarak okul öncesi (%22,5) ve ilköğretim (%21,2) kademelerini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların yüksek bir oranda (%31,1) sorunsuz bir kademe olmadığını belirttikleri görülmektedir.

Tablo 9. Eğitim Sisteminin En Güçlü Kademelerine Yönelik Görüşler (Okul Yöneticisi)

En Güçlü-Sorunsuz Kademe	f	%
Okul Öncesi	387	25
İlköğretim	427	27,6
Ortaöğretim	73	4,7
Mesleki ve Teknik Eğitim	56	3,6
Dini Eğitim ve Öğretim	64	4,1
Yüksek Öğretim	48	3,1
Hayat Boyu Öğrenme	99	6,4
Hiçbiri	391	25,3
Toplam	1545	100

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan okul yöneticilerinin ilköğretim (%27,6) ve okul öncesi (%25) kademelerini eğitim sisteminin en güçlü kademeleri olarak ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların %25,3 oranında sorunsuz bir kademe olmadığını belirttikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada katılımcılara son yıllarda eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı-yararlı değişikliklerin neler olduğu yönündeki düşünceleri sorulmuştur. Bu konuda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 10. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	1083	17,3
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	887	14,2
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	883	14,1
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	375	6
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	1256	20,1
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	391	6,2
Hiçbiri	1344	21,5
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	21	0,3
Toplam	6240	100

Tablo 10'a göre, ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi (%20,1), müfredat değişikliği (%17,3), eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi (%14,2) ve zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması (%14,1) son yıllarda eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı gelişmeler olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer taraftan katılımcılar %21,5 oranında son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisinin kapsamlı ve yararlı olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 11. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Akademik Personel)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	6	13
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	7	15,2
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	7	15,2
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	4	8,6
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	7	15,2
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	5	10,8
Hiçbiri	9	19,5
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	1	2,1
Toplam	45	100

Tablo 11'e göre, araştırmaya dahil olan akademik personelin ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini (%15,2), zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasını (%15,2) ve eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesini son yıllarda eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı gelişmeler olarak ön plana çıkardıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcılar önemli bir oranda (%19,5) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisinin kapsamlı ve yararlı olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 12. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	9	16,6
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	8	14,8
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	6	11,1
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	6	11,1
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	12	22,2
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	3	5,5
Hiçbiri	10	18,5
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	0	0
Toplam	54	100

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan Bakanlık yöneticilerinin eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı değişiklik olarak ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini (%22,2) ve müfredat değişikliğini (%16,6) ifade ettikleri görülmektedir. Diğer taraftan Bakanlık yöneticilerinin önemli bir oranda (%18,5) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisini kapsamlı ve yararlı bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 13. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (İl-ilçe Yöneticisi)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	68	18,1
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	58	15,5
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	49	13,1
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	24	6,4
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	76	20,3
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	20	5,3
Hiçbiri	79	21,1
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	0	0
Toplam	374	100

Tablo 13'e göre, araştırmaya dahil olan il-ilçe yöneticilerinin ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini (%20,3) ve müfredat değişikliğini (%18,1) son yıllarda eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı gelişmeler olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların önemli bir oranda (%21,1) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisini kapsamlı ve yararlı bulmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 14. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Müfettiş)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	13	14,9
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	17	19,5
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	12	13,7
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	3	3,4
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	15	17,2
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	7	8
Hiçbiri	19	21,8
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	1	1,1
Toplam	87	100

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan müfettişlerin eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı değişiklik olarak eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesini (%19,5) ve ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini (%17,2) gördükleri anlaşılmaktadır. Diğer yandan araştırmaya dahil olan katılımcıların önemli oranda (%21,8) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisini kapsamlı ve yararlı bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 15. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Öğretmen)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	653	17,5
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	545	14,6
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	528	14,1
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	225	6
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	734	19,7
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	240	6,4
Hiçbiri	784	21
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	0	0
Toplam	3721	100

Tablo 15'e göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitaplarının yeniden düzenlenmesini (%19,7) ve müfredat değişikliğini (%17,5) eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı değişiklikler olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli oranda (%21) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirisini kapsamlı ve yararlı bulmadıkları görülmektedir.

Tablo 16. Eğitim Sisteminde Yapılan En Kapsamlı Değişikliklere Yönelik Görüşler (Okul yöneticisi)

En Kapsamlı Değişiklik/Yenilik	f	%
Müfredat değişikliği	334	17
Eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak düzenlenmesi	252	12,8
Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması	281	14,3
Kademeler arası geçişte uygulanan ölçme ve değerlendirme sistemi	113	5,7
Ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi	412	21
Bakanlığın organizasyon yapısının düzenlenmesi	116	5,9
Hiçbiri	443	22,6
Diğer (uzaktan eğitim ve dijitalleşme)	7	0,3
Toplam	1958	100

Tablo 16'ya göre, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı/yararlı değişiklik olarak müfredat değişikliğini (%17) ve zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasını (%14,3) gördükleri anlaşılmaktadır. Araştırmaya dahil olan okul yöneticilerinin önemli bir oranda (%22,6) son zamanlarda yapılan değişikliklerden hiçbirini kapsamlı ve yararlı görmedikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada katılımcılara eğitim sistemimizin en yetkin ve öne çıkan özelliğinin neler olduğu yönündeki düşünceleri sorulmuştur. Bu konuda elde edilen bulgular Tablo 17'de sunulmaktadır.

Tablo 17. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Tüm Katılımcılar)

Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	567	9,2
Eğitim felsefesi	510	8,2
Kurumsal yapısı	722	11,7
Hukuku ve mevzuatı	242	3,9
İnsan kaynağı	840	13,6
Reformist yönü	265	4,3
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	905	14,7
Evrensel değerlere hassasiyeti	565	9,1
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	330	5,3
Hiçbiri	1203	19,5
Toplam	6149	100

Tablo 17'ye göre, katılımcıların önemli bir oranda (%19,5) mevcut eğitim sisteminin yetkin bir yönü olmadığını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan eğitim sisteminin yerlilik ve millilik hassasiyeti (%14,7), insan kaynağı (%13,6) ve

kurumsal yapısı (%11,7) gibi özelliklerinin en yetkin yönler olarak ön plana çıktığı ifade edilebilir.

Tablo 18. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Akademisyen)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	3	6,8
Eğitim felsefesi	4	9
Kurumsal yapısı	3	6,8
Hukuku ve mevzuatı	0	0
İnsan kaynağı	6	13,6
Reformist yönü	3	6,8
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	6	13,6
Evrensel değerlere hassasiyeti	9	20,4
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	3	6,8
Hiçbiri	7	15,9
Toplam	44	100

Tablo 18 incelendiğinde, araştırma dahilindeki akademisyenlerin önemli bir oranda (%20,4) evrensel değerlere yönelik hassasiyetin mevcut eğitim sisteminin en yetkin yönü olduğunu ifade ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların %15,9 oranında eğitim sisteminin olumlu anlamda ön plana çıkan bir özelliğinin olmadığını vurguladığı görülmektedir.

Tablo 19. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	6	10,7
Eğitim felsefesi	8	14,2
Kurumsal yapısı	4	7,1
Hukuku ve mevzuatı	4	7,1
İnsan kaynağı	9	16
Reformist yönü	2	3,5
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	12	21,4
Evrensel değerlere hassasiyeti	4	7,1
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	2	3,5
Hiçbiri	5	8,9
Toplam	56	100

Tablo 19'a göre, araştırmaya katılan bakanlık yöneticilerinin önemli bir oranda (%21,4) yerlilik ve millilik hassasiyetinin mevcut eğitim sisteminin en yetkin yönü olduğunu ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 20. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (İl-İlçe Yöneticisi)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	39	10,6
Eğitim felsefesi	22	6
Kurumsal yapısı	42	11,5
Hukuku ve mevzuatı	15	4,1
İnsan kaynağı	51	13,9
Reformist yönü	11	3
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	55	15
Evrensel değerlere hassasiyeti	39	10,6
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	17	4,6
Hiçbiri	74	20,2
Toplam	365	100

Tablo 20 incelendiğinde, araştırma dahilindeki il-ilçe yöneticilerinin mevcut eğitim sisteminin en yetkin yönü olarak insan kaynağını (%13,9) ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların önemli bir oranda (%20,2) eğitim sisteminin yetkin bir yönünün olmadığını ifade ettiği görülmektedir.

Tablo 21. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Müfettiş)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü (Müfettiş)	f	%
İnsan tasavvuru	7	7
Eğitim felsefesi	6	6
Kurumsal yapısı	10	10,1
Hukuku ve mevzuatı	5	5
İnsan kaynağı	13	13,1
Reformist yönü	6	6
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	19	19,1
Evrensel değerlere hassasiyeti	12	12,1
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	4	4
Hiçbiri	17	17,1
Toplam	99	100

Tablo 21 incelendiğinde, araştırma dahilindeki müfettişlerin önemli bir oranda (%19,1) yerli ve milli değerlere yönelik hassasiyetin mevcut eğitim sisteminin en yetkin yönü olduğunu ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 22. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Öğretmen)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	347	9,4
Eğitim felsefesi	312	8,4
Kurumsal yapısı	439	11,9
Hukuku ve mevzuatı	142	3,8
İnsan kaynağı	506	13,7
Reformist yönü	158	4,3
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	536	14,5
Evrensel değerlere hassasiyeti	313	8,5
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	194	5,2
Hiçbiri	726	19,7
Toplam	3673	100

Tablo 22'ye göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir oranda (%19,7) eğitim sisteminin yetkin bir yönünün olmadığını ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 23. Eğitim Sisteminin En Yetkin Yönlerine İlişkin Görüşler (Okul yöneticileri)

Eğitim Sistemimizin En Yetkin Yönü	f	%
İnsan tasavvuru	165	8,6
Eğitim felsefesi	158	8,2
Kurumsal yapısı	224	11,7
Hukuku ve mevzuatı	76	3,9
İnsan kaynağı	255	13,3
Reformist yönü	85	4,4
Yerlilik ve Millilik hassasiyeti	277	14,4
Evrensel değerlere hassasiyeti	188	9,8
Rekabet gücü oluşturma kapasitesi	110	5,7
Hiçbiri	374	19,5
Toplam	1912	100

Tablo 23 incelendiğinde, araştırma dahilindeki okul yöneticilerinin yerli ve milli değerlere yönelik hassasiyeti (%14,4) ve insan kaynağını (%13,3) mevcut eğitim sisteminin en yetkin yönü olarak ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Fakat okul yöneticileri ciddi bir oranda (%19,5) sistemin yetkin bir yönünün olmadığını da ifade etmişlerdir.

Eğitim Sistemindeki Muhtemel Sorunlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Araştırmada katılımcılara eğitim sistemimizdeki en sorunlu alanların neler olduğuna dair görüşleri sorulmuştur. Bu konuda elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 24. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	1402	13,5
Eğitim programı	1392	13,5
Eğitim politikası	2405	23,3
Eğitim yönetimi	1210	11,7
Maddi sorunlar	1590	15,4
Öğrenci nitelikleri	1287	12,4
Eğitim felsefesi	946	9,1
Hiçbiri	79	0,7
Toplam	10311	100

Tablo 24 incelendiğinde, diğer sorulara kıyasla katılımcıların en çok bu soru hakkında görüş bildirdikleri (f= 10311) anlaşılmaktadır. Özellikle eğitim politikası (%23,3), eğitim programı (%13,5) ve öğretmen nitelikleri (%13,5) alanlarında sorunların olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 25. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Akademişyen)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	5	7,1
Eğitim programı	12	17,1
Eğitim politikası	16	22,8
Eğitim yönetimi	14	20
Maddi sorunlar	9	12,8
Öğrenci nitelikleri	9	12,8
Eğitim felsefesi	5	7,1
Hiçbiri	0	0
Toplam	70	100

Tablo 25'e göre, araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim politikasını (%22,8), eğitim yönetimini (%20) ve eğitim programını (%17,1) eğitim sisteminin en sorunlu alanları olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 26. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	12	14,1
Eğitim programı	11	12,9
Eğitim politikası	21	24,7
Eğitim yönetimi	12	14,1
Maddi sorunlar	14	16,4
Öğrenci nitelikleri	10	11,7
Eğitim felsefesi	5	5,8
Hiçbiri	0	0
Toplam	85	100

Tablo 26'dan anlaşıldığı üzere, araştırmaya dahil olan bakanlık yöneticileri eğitim sisteminin en sorunlu alanı olarak diğer seçeneklere göre bariz bir farkla eğitim politikasını (%24,7) işaret etmişlerdir. Eğitim politikasının ardından ise maddi sorunlar (%16,4) gelmektedir

Tablo 27. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (İl-ilçe Yöneticisi)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	80	13,4
Eğitim programı	80	13,4
Eğitim politikası	142	23,7
Eğitim yönetimi	74	12,3
Maddi sorunlar	97	16,2
Öğrenci nitelikleri	60	10
Eğitim felsefesi	59	9,8
Hiçbiri	5	0,8
Toplam	597	100

Tablo 27'e göre, araştırmaya katılan il-ilçe yöneticilerinin eğitim politikasını (%23,7) diğer seçeneklere göre dikkat çekici bir şekilde eğitim sisteminin en sorunlu alanı olarak gördükleri anlaşılmaktadır. İl-ilçe yöneticileri de eğitim politikasının ardından en sorunlu alan olarak maddi sorunları (%16,2) işaret etmişlerdir

Tablo 28. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Müfettiş)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	22	14
Eğitim programı	22	14
Eğitim politikası	38	24,2
Eğitim yönetimi	18	11,4
Maddi sorunlar	27	17,1
Öğrenci nitelikleri	18	11,4
Eğitim felsefesi	10	6,3
Hiçbiri	2	1,2
Toplam	157	100

Tablo 28 incelendiğinde, araştırmaya katılan müfettişlerin eğitim sisteminin en sorunlu alanı olarak eğitim politikasını (%24,2) gördükleri anlaşılmaktadır. Eğitim politikasının ardından ise maddi sorunlar (%17,1) gelmektedir.

Tablo 29. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Öğretmen)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	846	13,7
Eğitim programı	817	13,2
Eğitim politikası	1425	23,1
Eğitim yönetimi	736	11,9
Maddi sorunlar	947	15,3
Öğrenci nitelikleri	784	12,7
Eğitim felsefesi	566	9,1
Hiçbiri	44	0,7
Toplam	6165	100

Tablo 29'a göre, araştırmaya dahil olan öğretmenler eğitim sisteminin en sorunlu alanları olarak eğitim politikasını (%23,1) ve ardından maddi sorunları (%15,3) görmektedirler.

Tablo 30. Eğitim Sisteminin En Sorunlu Alanlarına Yönelik Görüşler (Okul Yöneticisi)

Eğitim Sisteminde En Sorunlu Gördüğünüz Alan	f	%
Öğretmen nitelikleri	437	13,5
Eğitim programı	450	13,9
Eğitim politikası	763	23,5
Eğitim yönetimi	356	10,9
Maddi sorunlar	496	15,3
Öğrenci nitelikleri	406	12,5
Eğitim felsefesi	301	9,2
Hiçbiri	28	0,8
Toplam	3237	100

Tablo 30'a göre, araştırmaya katılan okul yöneticileri de eğitim politikasını (%23,5) ve ardından maddi sorunları (%15,3) eğitim sisteminin en sorunlu alanları olarak değerlendirmektedirler.

Eğitim Sisteminde Tespit Edilen Sorunlu Alanların Temel Kaynaklarına Yönelik Katılımcı Görüşleri

Araştırmaya dahil olan katılımcılardan elde edilen verilere göre eğitim sistemimizin en sorunlu alanlarının eğitim programı, öğretmen nitelikleri ve eğitim politikası olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölümde ortaya çıkan bu sorunların temel kaynaklarının neler olduğuna yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 31. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	1801	24,6
Mesleki ve eğitimsel bilgi eksikliği	1635	22,3
Genel kültür eksikliği	680	9,2
Karar alma mekanizmasına katılamama	1610	21,9
Hizmet içi eğitim eksikliği	841	11,4
Sorun yok	714	9,7
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	39	0,5
Toplam	7320	100

Tablo 31'e göre, katılımcılar daha çok öğretmenlerin statü problemini (%24,6), mesleki ve eğitimsel bilgi eksikliğini (%22,3) ve karar alma mekanizmasına katılmamalarını (%21,9) öğretmen nitelikleri sorununun temel kaynakları olarak görmektedirler.

Tablo 32. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Akademisyen)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	17	32
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	9	16,9
Genel kültür eksikliği	4	7,5
Karar alma mekanizmasına katılamama	13	24,5
Hizmet içi eğitim eksikliği	7	13,2
Sorun yok	3	5,6
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	0	0
Toplam	53	100

Tablo 32 incelendiğinde, araştırmaya katılan akademisyenlerin öğretmenlerin statü problemlerini (%32) ve karar alma mekanizmasına katılmamalarını (%24,5) öğretmen nitelikleri sorununun en temel kaynakları olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 33. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	20	32,7
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	11	18
Genel kültür eksikliği	4	6,5
Karar alma mekanizmasına katılamama	15	24,5
Hizmet içi eğitim eksikliği	6	9,8
Sorun yok	4	6,5
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	1	1,6
Toplam	61	100

Tablo 33'e göre, araştırmaya dahil olan bakanlık yöneticilerinin çok önemli bir oranda (%57,2) öğretmenlerin statü problemlerini ve karar alma mekanizmasına katılmamalarını öğretmen nitelikleri sorununun en temel kaynakları olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 34. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (İl-ilçe Yöneticisi)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	97	23,9
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	94	23,2
Genel kültür eksikliği	28	6,9
Karar alma mekanizmasına katılamama	98	24,1
Hizmet içi eğitim eksikliği	48	11,8
Sorun yok	37	9,1
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	3	0,7
Toplam	405	100

Tablo 34'e göre, araştırma kapsamındaki il-ilçe yöneticilerinin öğretmenlerin statü problemlerini (%23,9), karar alma mekanizmasına katılmamalarını (%24,1) ve mesleki ve pedagojik bilgi eksikliklerini (%23,2) öğretmen nitelikleri sorununun temel kaynakları olarak ön plana çıkardıkları görülmektedir.

Tablo 35. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Müfettiş)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	26	23
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	23	20,3
Genel kültür eksikliği	14	12,3
Karar alma mekanizmasına katılamama	27	23,8
Hizmet içi eğitim eksikliği	9	7,9
Sorun yok	14	12,3
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	0	0
Toplam	113	100

Tablo 35 müfettişlerin öğretmen nitelikleri sorununun temel kaynaklarına yönelik görüşlerine ilişkin bulguları göstermektedir. Buna göre, öğretmenlerin statü problemlerinin (%23), karar alma mekanizmasına katılmamalarının (%23,8) ve mesleki ve pedagojik bilgi eksikliklerinin (%20,3) öğretmen nitelikleri sorununun temel kaynakları olarak ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Tablo 36. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Öğretmen)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları (Öğretmen)	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	1049	23,9
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	989	22,5
Genel kültür eksikliği	430	9,8
Karar alma mekanizmasına katılamama	955	21,8
Hizmet içi eğitim eksikliği	501	11,4
Sorun yok	436	9,9
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	19	0,4
Toplam	4379	100

Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin “öğretmen nitelikleri sorununun temel kaynaklarına yönelik görüşleri” incelendiğinde, özellikle öğretmenlerin statü problemlerinin (%23,9), karar alma mekanizmasına katılmamalarının (%21,8) ve mesleki ve pedagojik bilgi eksikliklerinin (%22,5) ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 37. Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Okul Yöneticisi)

Öğretmen Nitelikleri Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Öğretmenlerin statü problemi	592	25,6
Mesleki ve pedagojik bilgi eksikliği	509	22
Genel kültür eksikliği	200	8,6
Karar alma mekanizmasına katılamama	502	21,7
Hizmet içi eğitim eksikliği	270	11,6
Sorun yok	220	9,5
Diğer (eğitim fakültesi yetersizliği/idealist öğretmen eksikliği)	16	0,6
Toplam	2309	100

Tablo 37’ye göre, okul yöneticileri öğretmenlerin statü problemlerini (%25,6), karar alma mekanizmasına katılmamalarını (%21,7) ve mesleki ve pedagojik bilgi eksikliklerini (%22) öğretmen nitelikleri sorununun en temel kaynakları olarak görmektedirler.

Eğitim programı sorununun temel kaynaklarına yönelik ortaya çıkan bulgulara ilişkin sıklık ve yüzde değerleri aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 38. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	1286	17,1
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	1107	14,7
Program içeriğinin yetersiz olması	1298	17,2
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	1213	16,1
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	1259	16,7
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	914	12,1
Sorun yok	433	5,7
Toplam	7510	100

Tablo 38 incelendiğinde, araştırmaya katılan kişilerin özellikle eğitim programı içeriğinin yetersiz olmasını (%17,2), merkezi bir program uygulanmasını (%17,1) ve programların yetkin kişiler tarafından hazırlanmıyor olmasını (%16,7) eğitim programı sorununun temel kaynakları olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasında uyumsuzluk olduğu da (%14,7) katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 39. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Akademisyen)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	9	16
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	7	12,5
Program içeriğinin yetersiz olması	10	17,8
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	8	14,2
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	9	16
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	9	16
Sorun yok	4	7,1
Toplam	56	100

Tablo 39 incelendiğinde, araştırmaya katılan akademisyenlerin özellikle eğitim programı içeriğinin yetersiz olmasını (%17,8), merkezi bir program uygulanmasını (%16), programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmamasını (%16) ve öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmamış olmasını (%16) eğitim programı sorununun temel kaynakları olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 40. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	12	18,1
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	8	12,1
Program içeriğinin yetersiz olması	14	21,2
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	6	9
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	11	16,6
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	9	13,6
Sorun yok	6	9
Toplam	66	100

Tablo 40'a göre, araştırmaya katılan bakanlık yöneticilerinin eğitim programı içeriğinin yetersiz olmasını (%21,2) ve merkezi bir program uygulanmasını (%18,1) eğitim programı sorununun temel kaynakları olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan programların yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması da (%16,6) katılımcılar tarafından sorununun temel kaynaklarından birisi olarak ifade edilmiştir.

Tablo 41. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (İl-ilçe yöneticisi)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	68	15
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	85	18,8
Program içeriğinin yetersiz olması	75	16,5
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	80	17,6
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	67	14,8
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	59	13
Sorun yok	18	3,9
Toplam	452	100

Tablo 41'e göre, araştırmaya dahilindeki il-ilçe yöneticilerinin uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluğun (%18,8) ve ölçme değerlendirme sisteminin yetersizliğinin (%17,6) eğitim programı sorununun temel kaynakları olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 42. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Müfettiş)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	23	19,8
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	19	16,3
Program içeriğinin yetersiz olması	22	18,9
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	17	14,6
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	13	11,2
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	14	12
Sorun yok	8	6,8
Toplam	116	100

Tablo 42'ye göre, araştırmaya dahil olan müfettişlerin daha çok merkezi bir program uygulanmasını (%19,8) ve program içeriğinin yetersiz olmasını (%18,9) eğitim programı sorununun temel kaynakları olarak ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 43. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Öğretmen)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	755	16,9
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	652	14,6
Program içeriğinin yetersiz olması	756	17
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	707	15,8
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	758	17
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	556	12,5
Sorun yok	263	5,9
Toplam	4447	100

Tablo 43 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğretmenlerin eğitim programı sorununun temel kaynakları olarak öncelikle program içeriğinin yetersiz olmasını (%17) ve programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmamasını (%17) ön plana çıkardıkları görülmektedir. Aynı zamanda merkezi bir program uygulanması (%16,9) ile ölçme ve değerlendirme sistemindeki yetersizlikler de (%15,8) öğretmenler tarafından ifade edilen seçenekler arasındadır.

Tablo 44. Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Okul yöneticisi)

Eğitim Programı Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Merkezi program uygulanması	419	17,6
Uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluk	336	14,1
Program içeriğinin yetersiz olması	421	17,7
Ölçme ve değerlendirme sisteminin yetersizliği	395	16,6
Programın yetkin kişiler tarafından hazırlanmaması	401	16,8
Öğretmenlerde program kültürünün yeterince oturmaması	267	11,2
Sorun yok	134	5,6
Toplam	2373	100

Tablo 44 incelendiğinde, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin merkezi program uygulanıyor olmasının (%17,6) ve program içeriğinin yetersiz olmasının (%17,7) eğitim programı sorununun temel kaynakları olduklarını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Eğitim politikası sorununun temel kaynaklarına yönelik ortaya çıkan bulgulara ilişkin sıklık ve yüzde değerleri aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

Tablo 45. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Tüm Katılımcılar)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	1533	21,3
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	1482	20,6
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	1057	14,7
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	2752	38,3
Sorun yok	352	4,9
Toplam	7176	100

Tablo 45'te verilen bilgiler incelendiğinde, eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesinin (%38,3) eğitim politikası sorununun en önemli temel kaynağı olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması (%21,3), dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması (%20,6) ve medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi (%14,7) de bu sorunun diğer temel kaynakları olarak bildirilmiştir.

Tablo 46. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Akademisyen)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	10	19,6
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	11	21,5
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	6	11,7
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	20	39,2
Sorun yok	4	7,8
Toplam	51	100

Tablo 46 incelendiğinde, araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesini (%39,2) ve dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmamasını (%21,5) eğitim politikası sorununun temel kaynakları gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 47. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Bakanlık Yöneticisi)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	13	23,2
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	10	17,8
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	9	16
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	24	42,8
Sorun yok	0	0
Toplam	56	100

Tablo 47'ye göre, eğitim politikası sorununun temel kaynakları olarak araştırmaya katılan bakanlık yöneticileri eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesini (%42,8) ve ulusal bir eğitim politikasının uygulanmamasını (%23,2) ifade etmişlerdir.

Tablo 48. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (İl-ilçe Yöneticisi)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	81	18,9
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	86	20
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	81	18,9
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	166	38,7
Sorun yok	14	3,2
Toplam	428	100

Tablo 48'in ifade ettiği üzere, araştırmaya dahil olan il-ilçe yöneticileri eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi (%38,7) ile dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmamasını (%20) eğitim politikası sorununun temel kaynakları olarak görmekteyiz.

Tablo 49. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Müfettiş)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	25	24,2
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	16	15,5
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	16	15,5
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	39	37,8
Sorun yok	7	6,7
Toplam	103	100

Tablo 49'da belirtildiği üzere, araştırmaya dahil olan müfettişler eğitim politikası sorununun temel kaynakları olarak eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesini (%37,8) ve ulusal bir eğitim politikasının uygulanmamasını (%24,2) ifade etmişlerdir.

Tablo 50. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Öğretmen)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	882	20,6
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	900	21
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	631	14,7
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	1632	38,2
Sorun yok	222	5,2
Toplam	4267	100

Tablo 50'ye göre, eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi (%38,2), dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması (%21) ve ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması (%20,6) araştırmaya katılan öğretmenler tarafından eğitim politikası sorununun temel kaynakları olarak görülmektedir.

Tablo 51. Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynaklarına Yönelik Görüşler (Okul yöneticisi)

Eğitim Politikası Sorununun Temel Kaynakları	f	%
Ulusal bir eğitim politikasının uygulanmaması	522	22,9
Dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmaması	459	20,2
Medeniyet tasavvurumuzu dikkate alan politikaların geliştirilememesi	314	13,8
Eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesi	871	38,3
Sorun yok	105	4,6
Toplam	2271	100

Tablo 51’de görüldüğü gibi, araştırmaya dahil olan okul yöneticileri eğitim politikalarının hükümetlerle birlikte sürekli değişmesini (%38,3), ulusal bir eğitim politikasının uygulanmamasını (%22,9) ve dinamik ve değişime ayak uydurabilen bir eğitim politikasının olmamasını (%20,2) eğitim politikası sorununun temel kaynakları olarak görmektedirler.

Milli Eğitim Temel Kanununda Yer Alan Amaçlara Ulaşmada Eğitim Sistemimizin Ne Derece Etkili Olduğuna Yönelik Katılımcı Görüşleri

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türk Milli Eğitim Sistemi’nin genel amaçlarından birisi şu şekilde ifade edilmektedir: Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek. Diğer bir ifadeyle eğitim sistemimizin temel gayesinin iyi bir yurttaş, milli ve kültürel değerlerini benimsemiş ve bunu kimliğine yansıtmış bir birey ve yapıcı, yaratıcı ve verimli olma özelliklerini taşıyan meslek sahibi insanlar yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir.

Araştırmaya dahil olan kişilerin “Milli Eğitim sistemimiz Milletimizin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirilebiliyor” ifadesine katılma durumlarına yönelik ortaya çıkan bulgular Tablo 52’de sunulmaktadır.

Tablo 52. “Milli Eğitim Sistemi Milletimizin Milli, Ahlaki, İnsani, Manevi ve Kültürel Değerlerini Benimseyen, Koruyan ve Geliştiren Bireyler Yetiştirilebiliyor” İfadesine Yönelik Görüşler

Görev/Katılma Durumu	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Akademisyen	2	6,6	18	60	8	26,6	2	6,6
Bakanlık Personeli	3	8,5	10	28,5	13	37,1	9	25,7
İl-ilçe Yöneticileri	23	9,7	96	40,5	91	38,3	27	11,3
Müfettiş	4	6,2	41	64	13	20,3	6	9,3
Öğretmen	268	10,7	1069	42,8	888	35,5	272	10,8
Okul Yöneticileri	152	11,5	575	43,6	464	35,2	126	9,5
Toplam	452	10,8	1809	43,2	1477	35,3	442	10,5

Tablo 52'ye göre, katılımcıların yarısından fazlasının (%54) "Milli Eğitim Sistemi Milletimizin Milli, Ahlaki, İnsani, Manevi ve Kültürel Değerlerini Benimseyen, Koruyan ve Geliştiren Bireyler Yetiştirilebiliyor" ifadesine katıldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların önemli bir kısmı (%45,8) bu ifadeye katılmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Araştırmaya dahil olan kişilerin "Milli Eğitim sistemimiz insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilebiliyor" ifadesine katılma durumlarına yönelik bulgular Tablo 53'te sunulmaktadır.

Tablo 53. "Milli Eğitim sistemimiz insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilebiliyor" İfadesine Yönelik Görüşler

Görev/Katılma Durumu	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Akademisyen	2	6,6	19	63,3	8	26,6	1	3,3
Bakanlık Personeli	3	8,5	10	28,5	15	42,8	7	20
İl-ilçe Yöneticileri	16	6,7	98	41,3	96	40,5	27	11,3
Müfettiş	4	6,2	38	59,3	15	23,4	7	10,9
Öğretmen	259	10,3	1092	43,7	895	35,8	251	10
Okul Yöneticileri	140	10,6	598	45,4	475	36	104	7,8
Toplam	424	10,4	1855	44,3	1504	35,9	397	9,4

Tablo 53 incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun (%54,7) "Milli Eğitim sistemimiz insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilebiliyor" ifadesine katıldığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya dahil olan kişilerin "Milli Eğitim sistemimiz hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirilebiliyor" ifadesine katılma durumlarına yönelik bulgular Tablo 54'te sunulmaktadır.

Tablo 54. "Milli Eğitim sistemimiz hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirilebiliyor" İfadesine Yönelik Görüşler

Görev/Katılma Durumu	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Akademisyen	2	6,6	15	50	9	30	4	13,3
Bakanlık Personeli	3	8,5	6	17,1	16	45,7	10	28,5
İl-ilçe Yöneticileri	20	8,4	77	32,4	108	45,5	32	13,5
Müfettiş	6	9,3	28	43,7	18	28,1	12	18,7
Öğretmen	240	9,6	922	36,9	1003	40,1	332	13,2
Okul Yöneticileri	127	9,6	491	37,2	539	40,9	160	12,1
Toplam	398	9,5	1539	36,8	1693	40,5	550	13,1

Tablo 54'teki bilgiler incelendiğinde, katılımcıların yarısından fazlasının (%53,6) "Milli Eğitim sistemimiz hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirilebiliyor" ifadesine katılmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya dahil olan kişilerin “Milli Eğitim sistemimiz ilgi, istidat ve kabiliyeti doğrultusunda meslek sahibi bireyler yetiştirilebiliyor” ifadesine katılma durumlarına yönelik bulgular Tablo 55’te sunulmaktadır.

Tablo 55. “Milli Eğitim sistemimiz ilgi, istidat ve kabiliyeti doğrultusunda bir meslek sahibi bireyler yetiştirilebiliyor” İfadesine Yönelik Görüşler

Görev/Katılma Durumu	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Akademisyen	2	6,6	15	50	9	30	4	13,3
Bakanlık Personeli	2	5,7	6	17,1	18	51,4	9	25,7
İl-ilçe Yöneticileri	16	6,7	82	34,5	93	39,2	46	19,4
Müfettiş	5	7,8	22	34,3	25	39	12	18,7
Öğretmen	210	8,4	832	33,3	989	39,6	466	18,6
Okul Yöneticileri	115	8,7	433	32,8	534	40,5	235	18,8
Toplam	350	8,3	1390	33	1688	40,1	772	18,3

Tablo 55’e göre, “Milli Eğitim sistemimiz ilgi, istidat ve kabiliyeti doğrultusunda bir meslek sahibi bireyler yetiştirilebiliyor” ifadesine yönelik olarak katılımcıların önemli bir kısmı (%40,1) kesinlikle katılmıyorum görüşünü dile getirmiştir. Diğer taraftan katılımcıların yaklaşık üçte biri (%33) bu ifadeye katıldığı belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim sistemimizin güçlü ve zayıf yönlerini bu sistemin içerisinde farklı bakış açılarından faydalanarak görmek ve sistemin güçlendirilmesine yönelik veriye dayalı politika önerileri sunmak amacıyla yürütülen bu araştırma kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmakta olan akademisyen, bakanlık yöneticisi, il-ilçe yöneticisi, müfettiş, öğretmen ve okul yöneticilerinin eğitim sistemimizin mevcut durumuna yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcı gruplarının eğitim sistemimizin mevcut durumuna yönelik görüşleri incelendiğinde bazı konularda görüş birliğine vardıkları, buna karşın bazı konularda ise birbirlerinden farklı görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır..

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde, eğitim sisteminde en sorunlu alanlar olarak eğitim politikası, öğretmen nitelikleri ve eğitim programı konularının ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bunların yanında katılımcıların önemli bir kısmının maddi imkansızlıkların eğitim sistemindeki sorunlardan bir tanesi olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Eğitim sistemindeki temel sorun alanlarına yönelik olarak elde edilen bu sonuçların literatürdeki ilgili çalışmalarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Nitekim Özyılmaz (2017), Yılmaz ve Altınkurt (2011), Gedikoğlu (2005) ve Taşdemir (2015) çalışmalarında eğitimde benzer nitelikteki sorunların varlığına dikkat çekmişlerdir.

Bahsi geçen bu sorun alanlarının temel kaynaklarının neler olabileceğine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, tüm katılımcı gruplarının eğitim politikası sorununun temel kaynağı olarak eğitim politikalarının hükümetlerle/bakanlarla birlikte sürekli değişmesini ifade ettiği görülmüştür. Bu konuda elde edilen sonuçların da ilgili literatürde yer alan birçok çalışmayla benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Gedikoğlu (2005) çalışmasında değişen yönetimlerin eğitim sistemini yap-boz tahtasına çevirmesinden ve bu konuda partiler üstü bir uzlaşma kurulamamasından yakınmaktadır. Aynı şekilde Erdoğan (2016) eğitim sisteminde sürekli yapılan köklü değişikliklerin faydadan çok zarara ve enerji kaybına yol açtığını belirterek eğitimin belli sorun alanları temel alınarak iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. *Buradan hareketle eğitim sistemini yönlendiren eğitim politikasının toplumun tüm kesimini kapsayacak şekilde çağın gereklerine göre düzenlenmesi gerektiği ifade edilebilir. Böylece eğitim politikasının sık aralıklarla değiştirilmesinin önüne geçilebilir. Global ölçekli değişim ve gelişmelere ayak uydurabilmek için eğitim politikasında belli aralıklarla düzenleme ve iyileştirmeler yapılabilir fakat çok keskin ve ani değişimler konusunda temkinli davranılmalıdır. Özellikle eğitime yönelik politikalara kaynak teşkil eden yaklaşımların günümüz ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir şekilde güncellenmesi ve uygulamada karşılığı olacak bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.*

Araştırma sonuçlarına göre eğitim sistemimizin bir diğer sorunlu alanı eğitim programlarıdır. Eğitim politikaları sorunun da olduğu gibi ilgili çalışmalarda (Oğuz, Oktay, & Ayhan, 2010; Şimşek, 2003 & Arslan, 2004) eğitim programı konusunun eğitim sistemimizin öne çıkan sorunlarından birisi olarak tespit edildiği görülmektedir. Bu sorunun temel kaynaklarına ilişkin olarak katılımcı görüşleri arasında farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, eğitim programı sorununun temel kaynağı olarak akademisyenler, bakanlık yöneticileri ve okul yöneticileri program içeriğinin yetersiz olmasını görürken müfettişler ve öğretmenler merkezi program uygulanmasını, il-ilçe yöneticileri ise uygulanan programlar ile milli ve toplumsal değerler arasındaki uyumsuzluğu görmüşlerdir. İlgili alanda yapılan çalışmalara bakıldığında (Ornstein & Hunkins, 2016) eğitim programı içeriği ve niteliği konusundaki yetersizliklerin eğitimde karşılaşılan zorlukları ve sorunları çözme konusunda en büyük handikap olduğunun ifade edildiği anlaşılmaktadır. *Eğitim programı içeriğini global ölçekte genişleterek yaşanan sorunların farkındalık ve yeni bakış açılarıyla ele alınması bu konudaki problemlerin çözülmesine katkı sağlayabilir. Eğitim programını global ölçekte genişletmek kendi milli ve toplumsal değerlerimizi bir kenara atmak anlamına gelmemelidir. Burada asıl olarak kastedilen, eğitim programlarına yönelik iyileştirmeler yapılırken Millî ve toplumsal değerlerimizden taviz vermeden gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurulması ve global ölçekli bir bakış açısının ön plana alınmasıdır. Buna uygun olarak eğitim sistemimiz içerisindeki öğretim programlarının, öğrencilerin bilimsel ve yaratıcı düşüncelerini sağlayacak bir tarzda düzenlenmesi gerektiği ifade edilebilir. Günlük hayatta yaşanan sorunları incelediğimizde bu sorunlara kaynaklık eden temel mantık eksiklikleri görülmektedir. Eğitim sisteminin tüm kademelerine öğrencilerin doğru ve yanlış ayırt etmelerini sağlayacak, sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek kapsamlı mantık dersleri/konuları konulması bu alanda istenilen sonuçları elde etmeye katkı sağlayabilir.*

Katılımcılar tarafından eğitim sistemimizin en önemli sorun alanlarından birisi olarak ifade edilen öğretmen nitelikleri konusuna ilişkin elde edilen sonuçlar incelendiğinde akademisyenler, bakanlık yöneticileri, öğretmenler ve okul yöneticilerinin bu sorunun temel kaynağı olarak öğretmenlerin statü problemini, il-ilçe yöneticileri ve müfettişlerin ise öğretmenlerin karar alma mekanizmasına katılamamalarını ifade ettikleri görülmektedir. Bozbayındır (2019) öğretmenlerin sahip olduğu statü problemlerine derinlemesine değinip öğretmen nitelikleri sorununun çözümü için bu statü problemini çözenin elzem olduğunu vurgulamıştır. Eğitim ve öğretim sistemlerinin uygulamadaki etkililiğine ve kalitesine direkt olarak etkisi olan öğretmen nitelikleri uzun yıllardır araştırmalara konu olmuştur. Bu alanda yapılan çalışmalardan bazıları (Cochran-Smith, 2001) öğretmenlerin eğitimsel geçmişi, kişilik özellikleri ve alan bilgisi gibi değişkenlerin önemini ortaya koyarken ilerleyen dönemlerde yapılan araştırmalar öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrenme sürecini etkileyen önemli öğretmen nitelikleri olduğunu ifade etmiştir. *Buradan hareketle, Öğretmen eğitiminin tüm yönleriyle ele alınması ve farklı sistemler içerisinde uygulamada olan başarılı öğretmen yetiştirme programlarının incelenmesinin önem arz ettiği ifade edilebilir. Bu şekilde bir yaklaşımla, öğretmen niteliklerinin ve eğitiminin dünya ölçeğinde değerlendirilip veriye dayalı model ve önerilerin ülkemizdeki öğretmen yetiştirme sistemine katkı sağlamanın önü açılabilir. Öğrenciyle birebir ilgilenen ve tüm sistemin sahadaki uygulayıcısı olan öğretmenlerin statü probleminin çözülmesi eğitim sistemimize önemli artılar katacağı bir gerçektir. Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de uygulayıcılardan kaynaklı problemlerin olabileceği düşünülerek öğretmenlere yönelik genel olumsuz söylemlerden kaçınılmalıdır. Zaten liyakate uygun seçim ve atama yapıldığı takdirde bunların sayısı çok çok az olacaktır. Ayrıca öğretmenlerin mesleki ve eğitimsel bilgi eksikliğinin giderilmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin bu konuda sıkı bir eğitimden geçirilmesi gerekmektedir. Bu eğitimlerin teoriden çok pratiğe dönük olması öğretmenlerin uyum sorununu çözecek ve eğitimdeki kaliteyi arttıracaktır. Mesleki gelişim eğitimi olarak da adlandırılabilir bu süreçte, özellikle deneyimli öğretmenlerle görevde yeni olan öğretmenlerin bir araya getirileceği ve birbirlerinin öne çıkan özelliklerinden yararlanabilecekleri ortamların hazırlanması gerekmektedir.*

Katılımcıların eğitim sisteminin en güçlü ve sorunsuz kademesine ilişkin görüşleri incelendiğinde, bakanlık yöneticileri, il-ilçe yöneticileri ve okul yöneticilerinin daha çok ilköğretim kademesini; müfettişlerin ise okul öncesi kademesini işaret ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan akademisyenler ve öğretmenlerin daha çok hiçbir kademenin sorunsuz ve güçlü olarak ifade edilemeyeceğini belirttikleri görülmüştür. *Özellikle sosyal ve ekonomik anlamda dezavantajlı ailelerin okul öncesi eğitime rahatça ve ücretsiz bir şekilde ulaşabilmesinin sağlanması gerek fırsat eşitliği anlamında gerekse okul öncesi eğitimin sonraki kademelere olumlu bir şekilde yansımaları anlamında önem arz etmektedir. En sorunsuz kademe olarak görülen ilköğretim ve okul öncesi de dahil olmak üzere tüm kademelerdeki sorunlar iyi bir şekilde tespit edilip çözüme kavuşturulması eğitim sisteminin tüm paydaşları için kritik bir önem taşımaktadır. Sorunların tespitinde ilgili kademelerde görev yapan okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencilerden faydalanılması önem arz etmektedir.*

Mevcut araştırmanın en göze çarpan sonuçlarından bir tanesi mesleki ve teknik eğitim ile ilgilidir. Nitekim eğitim sistemimizin en güçlü kademesinin hangisi olduğuna yönelik katılımcı görüşlerine bakıldığında, katılımcıların sadece %3 oranında mesleki ve teknik eğitimi belirttikleri anlaşılmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin bir ülkenin iktisadi kalkınması ve büyümesindeki önemi yadsınamazdır. Dolayısıyla mesleki ve teknik eğitim sanayileşmiş veya sanayileşme iddiasında olan modern toplumların en çok önem verdiği konulardan biridir. Mesleki ve teknik eğitim sayesinde gelişen teknolojiye uyum sağlayabilen ve çeşitli sektörlerin ihtiyacına cevap verebilecek bireyler yetiştirmek mümkün olabilmektedir. Katılımcılar tarafından mesleki ve teknik eğitimin eğitim sistemimizin en zayıf kademelerinden birisi olarak görülmesinde mesleki ve teknik eğitim noktasında bazı sorunlara sahip olmamızın etkisi olduğu ifade edilebilir. Bu sorunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: (1) Gelişen teknoloji ile üretim ve hizmet sektörlerinde beklenti, ihtiyaç ve çalışan niteliklerinin giderek artması mesleki ve teknik eğitimin insan kaynağı ve niteliği noktasındaki sorumluluklarını hızlı bir şekilde dönüşüme uğratmıştır. Küresel ekonominin en önemli sınavlarından birisi olan bu dönüşüm sürecinde öğrenci ve aileler mesleki eğitimden uzaklaşmaya başlamışlar ve nihayetinde mesleki ve teknik eğitim akademik olarak daha az başarılı öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri için son seçeneklerden

birisi olmuştur. (2) Birçok ülkenin eğitim sistemi içerisinde belirsizliklere yol açan mesleki ve teknik eğitimin müfredatına yönelik tartışmalar ve iş dünyası ile gerekli koordinasyonun sağlanamamış olması ön plana çıkan sorunlardan birisidir. Burada bahsedilen sorun mesleki ve teknik eğitim sisteminin temel yapısına ve tasarımına kadar inen derin bir konuyu işaret etmektedir. Örneğin mesleki ve teknik eğitimden mezun olan öğrencilerin bir kısmının kendi alanları dışındaki başka alanlarda çalışmaları veya kendi alanlarında istihdam ediliyor olsalar dahi sektörün bu alanlardaki değişen ve gelişen ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaları mesleki ve teknik eğitim açısından en önemli handikaplardan biri olarak durmaktadır. (3) Mesleki ve teknik eğitim veren eğitimcilerin teknik anlamdaki deneyim eksiklikleri ve sektördeki gelişmelerden tam olarak haberdar olamamaları sebebiyle sektör tarafından ihtiyaç duyulan pratik ve yeni teknolojilere dayanan eğitimi istenilen düzeyde verememeleri de önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda bahsedilen zorluklar sadece bir ülkenin eğitim sistemine özgü olmaktan ziyade mesleki ve teknik eğitimden beklenen çıktılarının önemi dolayısıyla küresel anlamda bir soruna işaret etmektedir. Bu sorun alanlarının iyileştirilmesine yönelik olarak takip eden öneriler sunulmaktadır. *Eğitim sisteminin kendi iç dinamiklerine yönelik düzenlemelerin ötesinde iş dünyası ile mesleki ve teknik eğitim kurumları arasında yeterli koordinasyon ve iş birliğinin sağlanarak öğrencilerin yeni teknolojiler ve sektörün ihtiyaçları ve gereksinimleri dikkate alınarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının sektörlerle iş birliği içerisinde olarak meydana gelen gelişme, ilerleme ve yeni teknolojilerin eğitimcilere aktarılması ve bunların tedrici bir biçimde eskileriyle ikame edilerek müfredata konulması bu eğitim kurumlarının sektörün ve çağın ihtiyaçlarına cevap verebilmesini sağlayacaktır. Mesleki ve teknik eğitimin sektördeki ara eleman ihtiyacını karşılama iddiasının yanında teknikerlik, mühendislik ve uzmanlık gibi daha nitelikli görev ve pozisyonları düşünen öğrencilerin de ilgisini çekebilecek bir hüviyete bürünebilmesi için yükseköğretime geçiş sürecinin iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Mesleki ve teknik eğitimden mezun olan kişilerin çalışma koşullarındaki yapılacak iyileştirmeler ve kabiliyetleri doğrultusunda kariyerlerini ilerletebilme şansına sahip hale getirilmeleri bu kurumlara olan talebi arttırıp bu kurumların önemini ve kalitesini yükseltecektir. Ayrıca bu durum mesleki ve teknik eğitim mezunlarının başka alanlara yönelmesinin de önüne geçebilecektir.*

İçinde bulunduğumuz salgın sürecinin bizleri yüzleştirdiği ilk gerçeklerden birisi, dünya ekonomisinin küresel çapta ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarına karşı hiç de yeterli olmayışıdır. Nitekim, daha salgının ilk günlerinde maske, dezenfektan ve oksijen makinesi gibi hayati önem taşıyan birçok sağlık ürününe ulaşmada büyük sıkıntılar yaşandı. Bu durum bize sağlık, ulaşım ve hizmet sektörü gibi toplumsal ihtiyaç alanlarında çalışan kişilerin önemini bir kez daha hatırlattı. Şüphesiz hükümetler de bu durumun farkında. Prof. Dr. Mahmut Özer (Milli Eğitim Bakanı) salgın sürecinde mesleki eğitimin önemine yönelik olarak yapmış olduğu çalışmada bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: *Eğitim alanında küresel çapta yaşanan krize rağmen, mesleki ve teknik eğitiminin Covid-19 salgınıyla mücadelede önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Güçlü bir mesleki ve teknik eğitim sistemi özellikle kriz anlarında toplumun ihtiyaç duyacağı temel malzemelerin üretimini ve uyarlanmasını destekleyebilir.* Bu durumu iyi okuyan ülkelerin mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve teşvik edilmesine yönelik daha ciddi adımlar atacağı söylenebilir. *Nicolas Schmit (Avrupa İş ve Sosyal Haklar Komiseri) salgının yaralarını sarma noktasında mesleki ve teknik eğitimin önemli bir rol oynayacağını ifade etmiş ve mesleki ve teknik eğitimin daha modern, ilgi çekici, esnek ve dijital çağa uygun bir hale getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buradan hareketle, önümüzdeki süreçte mesleki ve teknik eğitim veren okulların "istenmeyen okullar" olmaktan çıkıp, "teşvik edilen ve rağbet gören okullar" olacağı ifade edilebilir.*

Araştırma kapsamında eğitim sisteminde yapılan en kapsamlı değişikliklere yönelik elde edilen katılımcı görüşlerine bakıldığında, daha çok ders kitaplarının yeniden düzenlenmesi, müfredat üzerinde yapılan değişiklikler ve eğitim kademelerinin yeniden düzenlenmesi seçeneklerinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Eğitim sistemimizin en yetkin yönü olarak ise katılımcıların özellikle ülkemizin insan kaynağını vurguladıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların önemli bir kısmının yapılan değişiklikleri yeterli bulmadıkları ve eğitim sisteminin yetkin bir yönünün bulunmadığını ifade ettikleri görülmektedir.

Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan (1) Milli Eğitim sistemimiz Milletimizin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirilebiliyor, (2) Milli Eğitim sistemimiz insan haklarına saygılı bireyler yetiştirilebiliyor, (3) Milli Eğitim sistemimiz hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip bireyler yetiştirilebiliyor ve (4) Milli Eğitim sistemimiz ilgi, istidat ve kabiliyeti doğrultusunda bir meslek sahibi bireyler yetiştirilebiliyor şeklinde ifade edilen amaçlara ulaşmada eğitim sistemimizin ne derece etkili olduğuna yönelik elde edilen verilere bakıldığında, katılımcıların yaklaşık yarısının olumsuz görüş bildirdiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar katılımcıların diğer yarısı bu konu hakkında olumlu görüş bildirmiş olsa da bu sonucun istenilenin gerisinde olduğu ifade edilebilir. Ortaya çıkan bu sonuçların toplumun farklı kesimleri tarafından ifade edilen eğitim ve öğretimde ulaşılması gereken seviyenin gerisinde bulunduğu düşüncesini doğrular nitelikte olduğu ifade edilebilir. Burada kastedilen sorun, eğitim ve kültür alanındaki fiziki (maddi) eksikliklerin ötesinde bir duruma işaret etmektedir. Daha açık bir ifadeyle bu sorunun temelinde tarihin derinliklerinden gelen Türk-İslam medeniyeti ile günümüz eğitim anlayışı ve sistemi arasındaki kopukluk yatmaktadır. Batının kendi köklerinden ilham alarak geliştirdiği sistemlerin, kendi öz köklerimizi fosilleştirmeye başladığını eğitim ve kültür alanında yaşamakta olduğumuz problemlerin ciddiyetine bakarak daha iyi kavrayabiliriz. Gelenen süreçte açık bir şekilde görülmektedir ki eğitim sistemimiz sadece değişen ve dönüşen dünyaya uyum sağlamakla kalmayıp tarihimizden miras aldığımız medeniyetimizi gençlerimize aktarmakta da yetersiz kalmaktadır. *Burada bahsedilen sorun alanlarının çözümüne ve iyileştirilmesine yönelik adımlar atılırken küresel düzeydeki gelişmeleri ve önerileri dikkate almanın yanında milli ve yerli hassasiyetlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Böylelikle sistemin sadece maddi çıktılarına odaklanmanın ötesinde yerel ve kültürel manadaki gereksinimleri de merkeze alan bir sistem yaklaşımı ortaya konabilir. Bu sistem içerisinde; eğitim ve öğretime kaynaklık eden materyallerin daha çok uygulama ve ürün ortaya koyabilmeyi merkeze alacak şekilde iyileştirilmesi, teknolojik ürünleri doğru ve etkili bir şekilde üretebilen ve kullanabilen bireylerin yetiştirilmesine yönelik modellerin geliştirilmesi, sistemin temel uygulayıcıları olan eğitici ve yöneticilerin eğitilmesi, mesleğe yerleştirilmesi ve mesleki gelişmelerinin desteklenmesi hususlarında liyakat, kalite ve özgünlüğü ön plana çıkaran yöntemlerin geliştirilmesi ve bireylerin ve toplumun bütünsel anlamda gelişimine destek olmak amacıyla ailelerin sistem içerisindeki rolünün güçlendirilmesi ve daha etkili kullanılması gerektiği ifade edilebilir.*

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma değişen ve gelişen dünya karşısında eğitim sistemimizin güçlü ve zayıf yönlerini bu sistemin içerisindeki farklı bakış açılarından faydalanarak görmek ve eğitim sistemimizin güçlendirilmesine yönelik olarak veriye dayalı politika önerilerinde bulunmak amacıyla yapılmıştır. Eğitim sistemleri, süreci ve sonuçları itibarıyla toplumların her bir ferdiyi ilgilendiren bir yapıyı temsil etmektedir. Dolayısıyla mevcut araştırmada olduğu gibi eğitim konusunda yapılan çalışmalar ancak katılımcıların görüşlerini yansıtabilmekte ve genellemelerde bulunma noktasında sınırlı kalmaktadır.

Aynı zamanda, araştırmaya veri toplamak için kullanılan anketler çoğu zaman incelenen konunun tüm yönlerini ortaya koyamamaktadır. Bu durumda katılımcılar konu ile ilgili görüşlerini ankette yer alan maddelere uygun şekilde ifade etmek zorunda kalabilmektedir. Nitekim bu araştırmada da eğitim sistemimizin farklı yönlerini sorgulayan sınırlı sayıda ifadeler kullanılmış ve katılımcılardan görüşlerini bu bağlamda ortaya koymaları beklenmiştir. Sonuç olarak farklı tarzda hazırlanmış anketler kullanılarak ve/veya çalışmanın örneklem grubunu değiştirerek benzer araştırma problemlerine yönelik çok farklı sonuçlar elde edilebileceği belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

- Allan, C., & Buckridge, M. (1993). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*.
- Arslan, M. (2004). Eğitim sistemimizin kapanmayan yarası-yükseköğretime geçiş. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 37-51.
- Bozbayındır, F. (2019). Öğretmenlik Mesleğinin Statüsünü Etkileyen Unsurların Öğretmen Görüşleri Temelinde İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 2076-2104.
- Erdoğan, İ. (2016). Eğitim Psikolojisine Dair Ontolojik Bir Değerlendirme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 2.
- Erdoğan, İrfan. (2016). Türkiye'nin Eğitim Politikası. 350.
- Gedikoğlu, T. (2005). Avrupa Birliği sürecinde Türk Eğitim sistemi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Güven, S., & Güven, B. Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi, Sorunları, Güçlü ve Zayıf Yönlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri.
- Hunkins, F. P., & Ornstein, A. C. (2016). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*. Pearson Education.
- Oğuz, O., Oktay, A., & Ayhan, H. (2010). 21. yüzyılda eğitim ve Türk eğitim sistemi. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özyılmaz, Ö. (2017). Türk milli eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-260.
- Şimşek, H. (2003). Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi: Karşılaştırmalı örnekler ve Türkiye için çıkarsamalar. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu Eğitimde Yansımalar: VII, (syf. 130-138). Ankara: Tekişik Yayıncılık.
- Taşdemir, M. (2015). Öğretmen Adaylarının Türk Mili Eğitim Sistemi Üzerine Algıladıkları Sorunlar. *Turkish Studies*, 10(7), 881-898.
- Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 8(1), 942-973.

